

Kierunki rozwoju turystyki zrównoważonej w województwie warmińsko-mazurskim

Development trends for sustainable tourism in the Warmińsko-Mazurskie Province

Emilia Marks, Agnieszka Jaszczak, Iwona Połucha

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Architektury Krajobrazu i Agroturystyki
ul. Prawocheńskiego 17, 10-720 Olsztyn, Polska
e-mail: emma@uwm.edu.pl

Abstract. Due to the geographical location and history of the region of which the Warmińsko-Mazurskie province is a part, it is an area abounding with unique and varied tourist assets. A condition for the sustainability of the utilisation of those resources and, at the same time, preservation thereof is rational utilisation. An effective tool for achieving that goal may be sustainable tourism, the idea of which is to neutralise – or at least minimise – the effects of the conflict between the interests of the nature, the needs of the given region inhabitants, and the tourist who is always in search of all-round comfort.

The paper presents an analysis of the opportunities for development of different types and forms of environmentally-friendly tourism in the Warmińsko-Mazurskie province, as carried out on the basis of both the analysis of relevant literature and own research. The Great Mazurian Lake District, the most popular region of the analysed area, has for many years been equated with yachting and kayaking tourism. Leisure tourism on the lakes of the Olsztyn Lakeland and Iława Lakeland is also seasonal in nature. In the recent years, an increase in the popularity of cycling tourism has been observed – both on the side of organisers and participants. Rural tourism, including agritourism (both allowed in every area) plays a significant role in the tourism activities in the region. On the other hand, cross-border (water and cycling) tourism, mainly in connection with the Kaliningrad Oblast, has a significant potential. The same issue concerns the Western Masuria, connected by a waterway with the Vistula Lagoon, which is practically a region not visited by water sport enthusiasts.

Słowa kluczowe: województwo warmińsko-mazurskie, walory turystyczne, turystyka zrównoważona

Key words: Warmińsko-Mazurskie province, tourist assets, sustainable tourism

Wprowadzenie

Rozwój turystyki, niejednokrotnie kluczowej lub wiodącej gałęzi gospodarki wielu regionów i krajów, często bywa znaczącym źródłem przekształceń i degradacji naturalnego środowiska. Warunkiem koniecznym do zaistnienia na mapie turystycznej konkretnej miejscowości czy regionu jest atrakcyjność turystyczna, rozumiana jako zespół walorów wypoczynkowych, specjalistycznych i krajoznawczych (przyrodniczych i kulturowych), będących przedmiotem zainteresowania turysty oraz infrastruktura turystyczna (Lijewski et al. 2002).

Zagospodarowanie turystyczne umożliwia zaspokojenie podstawowych potrzeb turystów i zapewnienie odpowiednich warunków wypoczynku, a także – sterowanie ruchem turystycznym, zapobiegające nadmiernej jego koncentracji w obszarach przyrodniczo cennych (a tym samym najchętniej odwiedzanych).

Ingerencja techniczna w postaci „wprowadzania” do natury obiektów noclegowo-żywnieniowych, infrastruktury portowej w rejonach nadmorskich i pojeziernych, wyciągów narciarskich w górach, nowych układów

komunikacyjnych itp., mimo iż jest warunkiem niezbędnym dla rozwoju biznesu turystycznego, znacząco wpisuje się w istniejącą formę krajobrazową i bezpowrotnie zmienia pierwotne układy niejednokrotnie na znacznych obszarach (Mika 2007). Ruch turystyczny przyczynia się także do bezpośrednich przekształceń siedliska glebowego, zmian ilościowych i jakościowych wód, oddziaływań biologicznych i chemicznych na naturalne składniki środowiska. Zagrożenie może stanowić także problem zwiększonej „produkcji” nierozkładalnych odpadów, nadmierny hałas, wzmożony ruch komunikacyjny, pożary (Marks 2009).

Przedstawione oddziaływania ruchu turystycznego na składniki krajobrazu nie muszą stanowić czarnego scenariusza perspektywy rozwoju turystyki w danym regionie. Jak podaje Żarska (2009), istnieje szereg przyjaznych środowisku rodzajów i form turystyki, m.in. agroturystyka, turystyka krajoznawcza, kwalifikowana (piesza, rowerowa, konna, żeglarska, kajakowa; ponadto w okresie zimowym narciarstwo biegowe, śladowe oraz bojery). Wymienione przykłady, realizowane ze zrozumieniem i poszanowaniem praw przyrody, dopuszczalne są także w obszarach prawnie chronionych. Wszystkie plany ochrony parków narodowych i krajobrazowych w Polsce uwzględniają funkcje turystyczno-rekreacyjne tych obiektów – różnicuje je specyfika wynikająca z odrębności walorów każdego z nich. Warunkiem trwałości procesu wykorzystywania zasobów przyrody z jednoczesnym zachowaniem jej walorów jest respektowanie parametrów odporności środowiska przyrodniczego na presję turystyczną. Określa je **chłonność turystyczna (naturalna)**, oznaczająca „maksymalną liczbę uczestników ruchu turystycznego, którzy mogą równocześnie przebywać na danym obszarze nie powodując degradacji środowiska naturalnego, a tym samym pogarszania warunków wypoczynku” (Krzymowska-Kostrowicka 1999). Chłonność naturalna dotyczy trwałych zbiorowisk roślinnych (leśnych i nieleśnych) oraz zbiorników wodnych wraz z otoczeniem. Natomiast **pojemność turystyczna** jest wskaźnikiem technicznym oznaczającym wielkość bazy turystycznej (liczbę miejsc noclegowych, bazy żywieniowej czy urządzeń bazy towarzyszącej), z której jednocześnie mogą korzystać turyści.

Niezależnie od statusu prawnego obszaru walory turystyczne winny być traktowane jako zasoby wyczerpywalne i wykorzystywane w sposób racjonalny. Skutecznym narzędziem w realizacji tego celu może być **turystyka zrównoważona**, której idea jest neutralizowanie (lub przynajmniej minimalizowanie) skutków konfliktu między interesami przyrody, potrzebami mieszkańców danego regionu i oczekującego wszechstronnego komfortu turysty. Założenia (zasady) turystyki zrównoważonej są następujące:

- rozwój turystyki jest ściśle związany z rodzajem i jakością walorów środowiska przyrodniczego, których wykorzystywanie nie może prowadzić do ich degradacji;
- oferta dostosowana jest do istniejących, lokalnych zasobów naturalnych (przyrodniczych i kulturowych), społecznych oraz materialnych o niewielkiej skali, harmonijnie wpisanych w otoczenie;
- wszelkie przedsięwzięcia turystyczne organizowane na danym obszarze odbywają się z udziałem miejscowej ludności, z obustronną akceptacją i zachowaniem równowagi w zaspokajaniu potrzeb odwiedzających i odwiedzanych, począwszy od etapu planowania, kończąc na usługach turystycznych;
- rozwój turystyki wpisuje się w ramy zrównoważonego rozwoju gospodarczego („sustainable development”) (Gołembski 2006, Sawicki 2009).

Warto dodać, że świadome i aktywne uczestnictwo turystów w procesie poznawania materialnej i duchowej kultury czy regionalnej kuchni jest zgodne z teoretycznymi podstawami dobrego wypoczynku. Racjonalne korzystanie z zasobów środowiska przyrodniczo-kulturowego i zrozumienie konieczności ich zachowania dla przyszłych pokoleń przez wszystkie zainteresowane strony jest podejściem nader odpowiedzialnym i bardzo bliskim idei ekoturystyki (Zaręba 2000). Ekoturystyka początkowo utożsamiana była najczęściej z turystyką przyrodniczą, niekiedy nawet z ograniczeniem do obszarów prawnie chronionych, jednakże wydaje się, iż wszystkie formy aktywności turystycznej przyjazne środowisku zarówno ze strony organizatorów, jak i uczestników, zasługują na miano „eko” i wpisują się w założenia turystyki zrównoważonej. Niejednokrotnie także idee ich rozwoju mogą wiązać się z korzyściami dla regionu poprzez wspieranie działań prośrodowiskowych w zakresie kompleksowych rozwiązań w gospodarce odpadowo-ściekowej, dbałość o estetykę otoczenia i zieleń urządzoną, rezygnację z inwestycji szpecących krajobraz, wzrost poziomu edukacji ekologicznej na każdym szczeblu (Kożuchowski 2005).

Materiał i metody

Inspiracją do podjęcia problemu było uczestnictwo w X Forum Parlamentów Regionalnych Południowego Bałtyku, które odbyło się w marcu 2012 r. w Kilonii (Niemcy). W trakcie Forum opracowano wytyczne do strategii rozwoju regionu „Południowy Bałtyk 2020”. Celem niniejszej pracy jest ocena kierunków rozwoju turystyki zrównoważonej jako wiodącego sektora gospodarki w woj. warmińsko-mazurskim, identyfikacja obszarów niszowych i konfliktowych oraz określenie roli władz samorządowych i mieszkańców w rozwiązywaniu problemów lokalnych. W pracy wykorzystano materiały źródłowe w postaci publikacji i artykułów naukowych, a także oficjalnych dokumentów urzędowych charakteryzujących walory turystyczne regionu oraz stan infrastruktury turystycznej. W badaniach wykorzystano metodę monograficzną (Łobocki 2000), uzupełnioną własnymi badaniami i obserwacjami terenowymi. Przeprowadzone analizy pozwoliły na wyznaczenie kierunków rozwoju różnych rodzajów i form turystyki przyjaznej środowisku. Klasyfikację rodzajów i form turystyki przyjęto za Faracikiem et al. (2007).

Wyniki

Charakterystyka walorów turystycznych województwa warmińsko-mazurskiego

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego notuje się najniższą w Polsce gęstość zaludnienia (średnio 59 osób/1 km², przy czym na obszarach wiejskich już tylko 25 osób/1 km²). Niski jest tu również wskaźnik urbanizacji i tym samym występuje znacząca przewaga charakteru wiejskiego obszaru (Urząd Statystyczny w Olsztynie – materiały niepublikowane). Na teren województwa składają się historyczne krainy Warmii i Mazur, część Powiśla i część Żuław Wiślanych. Tzw. Mazury Właściwe i Mazury Zachodnie rozdziela Warmia. Pod względem geograficznym wyróżnić można makroregion Pojezierze Mazurskie oraz fragment Pojezierza Iławskiego (Kondracki 2000).

Położenie geograficzne decyduje o niezwykle bogactwie unikatowych walorów turystycznych. Sztandarowym przykładem jest mezoregion Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, z największym w Polsce kompleksem jezior o łącznej powierzchni ponad 300 km², z wyrównanym poziomem lustra wody na wysokości 116 m n.p.m. Składają się na niego 24 zbiorniki połączone systemem kanałów i rzek, co gwarantuje atrakcyjność pod względem walorów kajakowych i żeglarskich o najwyższej międzynarodowej randze (Lijewski et al. 2002). Wielkie Jeziora Mazurskie posiadają już uznaną markę wśród wodniaków, a także miłośników przyrody i znalazły się w ścisłym finale konkursu na Siedem Nowych Cudów Świata. Bardzo dobre warunki do uprawiania turystyki wodnej występują także na Pojezierzu Olsztyńskim. Meandrująca z południa na północ rzeka Łyna tworzy specyficzną oś symetrii regionu, spina w malowniczą wstęgę hydrologiczną wiele jezior, a niezapomnianych wrażeń podczas spływu kajakiem dostarczają mijane jeziora, tajemniczość otaczających krajobrazów i zmienność nurtu samej rzeki. Kajakarz pokonuje na przemian odcinki spokojne, głębokie kamieniste jary czy fragmenty przypominające dzikie, górskie potoki (Gębicki, Gustek 1995). Interesujące walory dla turystyki wodnej znajdują się ponadto w mezoregionie Pojezierze Iławskie. Wśród kilkudziesięciu jezior zdecydowanie wyróżnia się Jeziorak, najdłuższe jezioro w Polsce (27.5 km), zajmujące szóstą pozycję pod względem powierzchni. Jego wody wypełniają kilka wąskich polodowcowych rynien z bardzo bogato ukształtowaną linią brzegową, głęboko powcinanymi zatokami, licznymi półwyspami i wyspami. Czynniki te stwarzają nie lada wyzwanie dla prawdziwych żeglarzy oraz niezwykle urozmaicone warunki dla kajakarstwa. Jeziorak posiada połączenie wodne z Kanałem Elbląskim i dalej z Zalewem Wiślany, co dodatkowo podnosi atrakcyjność walorów turystyki wodnej na Mazurach Zachodnich. Wspomniany Kanał Elbląski sam w sobie stanowi niezwykłą atrakcję turystyczną i unikatową na skalę europejską ciekawostkę techniczną. Kanał łączy kilka zachodnio-mazurskich jezior z Zalewem Wiślany, a pokonywanie 100-metrowej różnicy poziomów wody odbywa się przy pomocy śluz i 5 pochylni, które są szynowymi urządzeniami napędzanymi mechanicznie siłą przepływu wody. Obiekt został wyróżniony przez polską edycję magazynu „National Geographic” w plebiscycie na Siedem Nowych Cudów Polski (Baturó 2011). Wskazane przykłady obszarów o wybitnych walorach specjalistycznych związanych z turystyką wodną doskonale wpisują się również w oczekiwania turystów szukających nad wodą raczej biernego wypoczynku, a także amatorów wędkarstwa. Zgodnie z rybacką klasyfikacją, opierającą się

na wskaźnikowych gatunkach ryb, w regionie występują wszystkie zasadnicze typy jezior. Godna podkreślenia jest tu możliwość znaczącego wydłużenia sezonu turystycznego na okres wiosenny i jesienny oraz zimowy (wędkarstwo podlodowe, bojery). Wśród pozostałych walorów specjalistycznych na czoło wysuwa się powszechna dostępność atrakcyjnych terenów dla turystyki pieszej, rowerowej i narciarstwa biegowego. Jak dotąd do niszowych można zaliczyć turystykę konną i narciarstwo zjazdowe.

Praktycznie w całym omawianym obszarze istnieje szereg walorów wypoczynkowych oraz krajoznawczych. W dużej mierze decyduje o tym potencjał przyrodniczy. Składa się na niego wysoka lesistość, bogactwo rzek i jezior otoczonych trwałymi użytkami zielonymi, malownicze krajobrazy wiejskie. W granicach administracyjnych województwa warmińsko-mazurskiego znajduje się 5 parków krajobrazowych i fragmenty 3 kolejnych, 108 rezerwatów przyrody (około 20% krajowej liczby rezerwatów), wytypowano 46 obiektów jako Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk oraz 19 Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków w ramach sieci Natura 2000 (łącznie ok. 27% powierzchni województwa). Tereny te gwarantują ucztę duchową każdemu miłośnikowi przyrody, zarówno ze strony świata roślin, jak i zwierząt. Obszary chronione różnej rangi zajmują ponad połowę powierzchni województwa (Dąbrowski et al. 1999, Hołdyński, Krupa 2009).

Niezwykle cenne są także pamiątki świadczące o historycznej świetności regionu. Nieustającym zainteresowaniem cieszą się XIII- i XIV-wieczne zamki oraz warownie krzyżackie, a także bardzo dobrze zachowane budowle sakralne z różnych epok. Najciekawsze z nich to obiekty Wzgórza Katedralnego we Fromborku, miejsca kultu pielgrzymkowego – barokowy kościół i klasztor Jezuitów w Świętej Lipce, Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie (Liżewska et al. 2010). Wielu turystów dopiero na miejscu odkrywa tajemnice odrębności religijnej historycznych krain Warmii i Mazur. Katolicyzm Warmii, w odróżnieniu od protestanckich Mazur, podkreślają niezwykle licznie tu występujące przydrożne kapliczki i krzyże (Marks 2011). Godna poznania, choć mniej reklamowana, jest spuścizna dawnej szlachty pruskiej. W regionie zidentyfikowano 322 takie obiekty, niestety – często w bardzo złym stanie technicznym. Składają się na nie pałace, dwory, zabudowania gospodarcze i założenia parkowe. Jak dotąd tylko niewielka ich część doczekała się powrotu do dawnej świetności i po przeprowadzeniu niezbędnych prac rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych stanowią podstawę tworzenia specyficznych produktów turystycznych. Do takich pozytywnych przykładów należą m.in. założenia w Galinach, Sorkwicach czy Osiece oraz dawna rezydencja biskupów warmińskich w Smolajnach (obecnie siedziba Zespołu Szkół Rolniczych) (Jackiewicz-Garniec, Garniec 2001).

Kierunki rozwoju różnych rodzajów i form turystyki zrównoważonej

Przedstawiona charakterystyka walorów turystycznych wskazuje na niezwykle ich bogactwo, ale także przestrzenne zróżnicowanie. Racjonalne ich wykorzystywanie w promowaniu rozwoju różnych form turystyki w harmonii z interesami przyrody powinna poprzedzić analiza specyfiki regionalnej, a nawet lokalnej. Praktycznie każdy zakątek może być atrakcyjny, choć nie dla tego samego segmentu turystów. Rejony pojezierne pod względem animacji turystyki kwalifikowanej jednoznacznie kojarzą się z żeglarstwem i kajakarstwem. Formy te z pewnością pozostaną wiodącymi w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich. Warto podkreślić ostatnie działania władarzy regionu w zakresie rozwoju środowiskowej infrastruktury – idea rozbudowy sieci ekomarin (dotychczas funkcjonują w Mikołajkach, Giżycku i Wilkasach), modernizacji istniejących portów i przystani, szczególnie w zakresie zaplecza sanitarnego. Nie zawsze w pełni doceniane jest tu niezwykle bogactwo przyrodnicze i kulturowe, nierzadko dostępne także od strony wody. Natomiast walory żeglarskie i kajakowe krainy nie wymagają dodatkowej reklamy, a w pełni sezonu najczęściej uczęszczane szlaki na jeziorach Beldany i Mikołajskim są wręcz zatłoczone. Dlatego warto zadbać o szerszą promocję Pojezierza Iławskiego i ożywić drogę wodną wiodącą od jeziora Jeziorak do Zalewu Wiślanego (terenów dotąd mniej penetrowanych) w celu odciążenia tych najliczniej odwiedzanych. Szlak ten z pewnością jest również bardzo interesujący i już dziś może stanowić przykład aktywnej i owocnej współpracy społeczności lokalnych. W wyniku wspólnych działań samorządów powiatów ostródzkiego, iławskiego i elbląskiego powstało Stowarzyszenie „Łączy Nas Kanał Elbląski” w ramach Lokalnej Grupy Działania. Promuje ono nie tylko szlak wodny, będący niekwestionowaną atrakcją turystyczną regionu, ale także rozwój infrastruktury i ofert towarzyszących. Z kolei Komunalny Związek Gmin Nadzalewowych w Elblągu w okresie od czerwca 2009 r. do stycznia 2010 r. realizował między innymi projekt „Nadzalewowa eko-turystyka wspólną sprawą”. Projekt otrzymał wsparcie Islandii, Liechtensteinu i Norwegii poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru

Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego (Fundusz Małych Grantów Transgranicznych i Międzyregionalnych). Obszar wsparcia obejmował:

- rozwój i wdrażanie inicjatyw współpracy przygranicznej ukierunkowanych na wzmocnienie operacyjne samorządów, osiągnięcie sprawnego i trwałego współdziałania służącego wzmocnieniu eko-turystyki jako istotnej dźwigni rozwoju lokalnego;
- wzrost liczby uczestników eko-turystyki na przyrodniczo cennych obszarach przyzalewowych (Urząd Marszałkowski w Olsztynie – materiały niepublikowane).

Obszary Zalewu Wiślanego od Kaliningradu w Federacji Rosyjskiej po rzekę Wisłę w Polsce należą do wyjątkowo cennych przyrodniczo. W polskiej części wody Zalewu w znaczącym udziale okalają dwa parki krajobrazowe, liczne rezerваты przyrody, obszary objęte programem Natura 2000, około 50 km plaż. Walory te wspierają cenne zasoby kultury materialnej. Kluczowym celem realizacji projektu i zadań kolejnych jest budowa marki turystycznej pod nazwą „Kraina Zalewu Wiślanego” i intensyfikacja turystyki transgranicznej (Hołdyński, Krupa 2009).

Równoległe takie inicjatywy podjęły samorzady Bartoszyce, Bagrationowska i Pionierska, realizując projekt „Transgraniczny świat turystyki – uwarunkowania i perspektywy rozwoju obszarów przygranicznych”, finansowany z tego samego źródła. Mimo powszechnego zrozumienia korzyści, jakie rozwój turystyki transgranicznej mógłby przynosić społecznościom lokalnym po obu stronach granicy, beneficjenci byli świadomi administracyjno-organizacyjnych barier zewnętrznych, koniecznych do pokonania niejednokrotnie na wyższym szczeblu (Urząd Marszałkowski w Olsztynie – materiały niepublikowane).

Strategicznych narzędziem w tworzeniu produktów transgranicznych mogą okazać się szlaki wodne. W przypadku województwa warmińsko-mazurskiego dotyczy to szczególnie terenów sąsiadujących z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, a naturalną drogą jest tu zarówno tor wodny na Zalewie Wiślanym, jak i rzeka Łyna. Przebieg szlaków wodnych, niezależny od granic administracyjnych, stwarza szanse łagodzenia biurokracji związanej z procedurami przekraczania granic państwowych. Cenną inicjatywą w powyższej materii wydaje się projekt produktu turystycznego ŁYNA – ŁAWA, aplikowany obecnie do Programu Współpracy Transgranicznej EISP Litwa–Polska–Rosja. Za taką ideą jednoznacznie przemawia bogactwo unikatowych i zróżnicowanych walorów przyrodniczo-kulturowych na całym 290-kilometrowym szlaku oraz zmienność nurtu samej rzeki, co dodatkowo podnosi atrakcyjność spływu. Nawet najszerszą gamę walorów turystycznych należy jednak uzupełnić elementami infrastruktury i odpowiednią promocją, co jest głównym celem aplikowanego projektu. Plany realizacji zamierzenia pod patronatem Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego i Dumy Obwodu Kaliningradzkiego dotyczą okresu 2013–2014, a beneficjentami będą polskie gminy nad Łyną: Olsztyn, Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Bartoszyce i Sępólno. Warto nadmienić, że konieczność takich działań podkreślili także członkowie Stowarzyszenia „Ożywić Łynę”, organizatorzy konferencji „Łyna – Ława – rzeka XXI wieku”, która odbyła się w dniach 16–17 stycznia b.r. w Bartoszycach (Urząd Marszałkowski w Olsztynie – materiały niepublikowane).

W województwie warmińsko-mazurskim istnieje ponadto szereg innych możliwości rozwoju i realizacji różnych form turystyki przyjaznej środowisku. Ofertę dla kajakarzy uzupełnia m.in. najpopularniejszy na Mazurach Szlak Krutyni. Szlak prawie 100-kilometrowej długości odsłania tajemnice Puszczy Piskiej, przybliża dziką przyrodę Mazurskiego Parku Krajobrazowego, zapoznaje z ciekawą architekturą mazurskich wsi. Rajem dla kajakarzy – przyrodników będą także spływy Szlakiem Drwęcy (jedyny szlak wyznaczony w całości w rezerwacie ichtiofaunistycznym). Ponadto w omawianym obszarze wyznaczono fragment Pętli Żuław, wiodącej przez Wisłę, Szkarpawę, Nogat, rzekę Elbląg, Zalew Wiślany i najstarszy w kraju kanał żeglugowy – Kanał Jagielloński (Baturó 2011).

Amatorzy turystyki aktywnej nie poczują się zawiedzeni, przesiadając się na rower. W województwie warmińsko-mazurskim biegnie 86-kilometrowy odcinek międzynarodowego szlaku R₁, łączącego francuskie Calais z rosyjskim Petersburgiem. Lokalnie prowadzi pięknymi, dzikimi drogami na Żuławach Wiślanych, Wysoczyźnie Elbląskiej i Nizinie Warmińskiej, pozwalając poznać unikalne zabytki Elbląga, Fromborka i Braniewa. Transgraniczny Szlak Rowerowy R₆₄ w zamierzeniach miał umożliwić okrążenie Zalewu Wiślanego, jednak dotychczas nie „domknęto” pętli po stronie rosyjskiej. Oprócz wspomnianego już Elbląga i Fromborka mija m.in. Kadyny – wieś o oryginalnej, stylowo ujednoczonej zabudowie z pałacem Cesarza Niemieckiego Wilhelma II, obecnie użytkowanego jako hotel. Szlaki rowerowe o zasięgu regionalnym opłatają

siecią praktycznie cały teren województwa. Najdłuższy jest Szlak Kanału Elbląskiego (130 km), prezentujący walory przyrodniczo-kulturowe miejscowości w pobliżu kanału oraz umożliwiający poznanie mechanizmów prowadzących statki „po trawie”. Godny uwagi jest Szlak „Giżycko–Ryn–Święta Lipka” (65 km), prowadzący przez interesujące krajobrazowo tereny, jednocześnie ukazujący wiele oryginalnych pamiątek historycznych. Są to m.in. fortyfikacje giżyckiej twierdzy Boyen, szańce i bunkry w Gierłoży, kościół i klasztor w Świętej Lipce. Ciekawostką techniczną jest przerzucony pod koniec XIX w. nad Kanałem Łuczańskim w Giżycku most obrotowy. Specjalny mechanizm ręczny pozwala w ciągu 5 minut przesunąć 100-tonowe przęsło siłą jednego człowieka. Łącznie w regionie wytrasowano ponad 800 km tematycznych szlaków rowerowych (Bzowski 2011). Ważną dla regionu formę turystyki zrównoważonej stanowi turystyka wiejska, a w szczególności agroturystyka. Decyduje o tym rolniczy charakter obszaru i niski stopień urbanizacji. Taka forma jednocześnie gwarantuje rozproszenie natężenia ruchu turystycznego w miarę równomiernie po całym terenie. Niska pojemność bazy turystycznej zapewnia turystom kameralność wypoczynku, a poza atrakcjami związanymi z pobytem w samym gospodarstwie rolnym w żadnym razie nie ogranicza gościom możliwości korzystania z opisanych wyżej walorów zewnętrznych. Rozwój turystyki wiejskiej stwarza także szanse propagowania dotąd niszowych form turystyki, m.in. szeroko rozumianej turystyki konnej. Godne rozważenia są także wszelkie możliwości promocji regionu poza sezonem wakacyjnym. W tej mierze także turystyka wiejska może odegrać znaczącą rolę. Ocena walorów lokalnych pozwoli wskazać, czy warto zapraszać zbieraczy runa leśnego, wędkarzy, miłośników polowań z kamerą, amatorów narciarstwa itp. Właśnie kameralny wypoczynek i indywidualne podejście do klienta stwarza taki szeroki wachlarz możliwości (Marks et al. 2009).

Wnioski

Przeprowadzona ocena możliwości rozwoju różnych rodzajów i form turystyki przyjaznej środowisku pozwala na sformułowanie następujących konkluzji:

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego turystyka zrównoważona może i powinna stać się wiodącym sektorem gospodarki.

Największe perspektywy rysują się przed turystyką wodną (żeglarską i kajakową) na obszarze Mazur Zachodnich oraz z wykorzystaniem walorów kajakowych Łyny. Działania w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich winny zmierzać w kierunku rozbudowy infrastruktury prośrodowiskowej.

W ostatnich latach dynamicznie rozwija się turystyka rowerowa, harmonijnie łącząca wypoczynek aktywny z poznawaniem bogactwa walorów przyrodniczych i kulturowych.

Ważne miejsce w turystyce regionu zajmuje turystyka wiejska, w tym agroturystyka, a dalsze jej promowanie wydaje się jak najbardziej zasadne.

Znaczące rezerwy tkwią w turystyce transgranicznej (zarówno wodnej, jak i rowerowej), głównie na granicy z obwodem kaliningradzkim.

Niezwykle istotną okazuje się rola władz i samorządów lokalnych w podejmowaniu działań z zakresu przygotowywania stosownej infrastruktury, promocji walorów regionu, pokonywania barier administracyjnych.

Literatura

Baturo I. 2011. Atrakcje turystyczne Warmii i Mazur. Wyd. Amistad Sp. z o.o., Kraków, p. 72.

Bzowski K. 2011. Warmia i Mazury rowerem. Wyd. Amistad Sp. z o.o., Kraków, p. 40.

Dąbrowski S. et al. 1999. Obszary chronione i pomniki przyrody województwa warmińsko-mazurskiego. Urząd Wojewódzki w Olsztynie s. 130.

Faracik R. et al. 2007. Rodzaje i formy turystyki. W: W. Kurek (red.) Turystyka. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, p. 196–338.

Hołdyński Cz., Krupa M. (red.). 2009. Obszary Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim. Wyd. Mantis, Olsztyn, p. 294.

Gębicki K., Gustek Z. 1995. Kajakiem po Łynie. Od źródeł do Bałtyku. Agencja Fotograficzno-Wydawnicza „WIT”, Olsztyn, p. 62.

- Gołębski G. (red.). 2006. Kompendium wiedzy o turystyce. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, p. 420.
- Jackiewicz-Garniec M., Garniec M. 2001. Pałace i dwory dawnych Prus Wschodnich. Studio Wydawnicze ARTA, Olsztyn, p. 446.
- Kondracki J. 2000. Geografia regionalna Polski, wyd. II, poprawione. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, p. 326.
- Kożuchowski K. 2005. Walory przyrodnicze w turystyce i rekreacji. Wyd. Kurpisz S.A. Poznań, p.145–156.
- Krzymowska-Kostrowicka A. 1999. Geoekologia turystyki i wypoczynku. PWN, Warszawa, p. 284.
- Lijewski T. et al. 2002. Geografia turystyki Polski. Polskie Wyd. Ekonomiczne, Warszawa, p. 340.
- Liżewska I. et al. (red.). 2010. Kanion krajoznawczy Warmii i Mazur. Wyd. ElSet, Olsztyn, p. 128.
- Łobocki M. 2000. Metody i techniki badań pedagogicznych. Of. Wyd. „Impuls”, Kraków, p. 330.
- Marks E. 2009. Miejsce ekoturystyki w budowaniu wizerunku wiejskiego produktu turystycznego. W: P. Palich (red.) Marka wiejskiego produktu turystycznego Wyd. Akademii Morskiej w Gdyni, p. 123–131.
- Marks E. 2011. Rola wybranych obiektów sakralnych okolic Olsztyna w tworzeniu produktu turystycznego regionu. W: J. Wyleżalek, D. Orłowski (red.) Dziedzictwo kulturowe Polski i jego znaczenie w turystyce. Wyd. Wyższej Szkoły Turystyki i Języków Obcych w Warszawie, p. 175–197.
- Marks E. et al. 2009. Agritourism in Sustainable Development: Case of Mazury In North-eastern Poland. Proc. of the fourth international scientific conference “Rural development 2009”. Akademia Kaunas, Lithuania, Vol. 4. Book 1: p. 90–94.
- Mika M. 2007. Przemiany pod wpływem turystyki na obszarach recepcji turystycznej. W: W. Kurek (red.) Turystyka. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, p. 406–482.
- Sawicki B. 2009. Turystyka zrównoważona – nowa koncepcja rozwoju turystycznego regionów. W: M. Jalinik (red.) Regionalne aspekty rozwoju turystyki. Agencja Wydawniczo-Edytorska – EkoPress, Białystok. p. 51–60.
- Zaręba D. 2000. Ekoturystyka – wyzwania i nadzieje. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, p. 182.
- Żarska B. 2009. Koncepcja zbioru ogólnych zasad planowania turystyki zrównoważonej na obszarach chronionych. Nauka, Przyroda, Technologie, t. 3, z. 1, 58, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu